

Tıp Alanında Çalışan Akademisyenlerin Elektronik Veri Tabanı ve Elektronik Dergi Kullanımları*

Medical Faculty's Use of Electronic Databases and Electronic Journals

Selahattin Cihan Doğan

Hacettepe Üniversitesi Kütüphaneleri, 06800 Beytepe, Ankara. scdogan@hacettepe.edu.tr

Öz: Bu çalışmada tıp akademisyenlerinin elektronik veri tabanı ve elektronik dergi kullanım özellikleri araştırılmaktadır. Kullanım yönünden farklı kullanıcı grupları (profesör, araştırma görevlisi, vd.) arasındaki benzer ve farklı yönler incelenmektedir.

Anahtar sözcükler: Elektronik veri tabanları, elektronik dergiler, tıp akademisyenleri, tıp kütüphaneleri, kullanıcı çalışmaları

Abstract: *This paper examines the characteristics of use of electronic databases and journals by the medical faculty. It compares the similarities and differences between different user groups (i.e., professors, research assistants) in terms of use patterns.*

Keywords: *Electronic databases, electronic journals, medical faculty, medical libraries, user studies*

Giriş

İnternet'in ve İnternet araçlarının yaygınlaşmasından sonra kullanıcıların bilgi gereksinimlerini karşılamak konusunda sahip oldukları seçenekler artmıştır. Günümüzde kullanıcılar İnternet aracılığıyla mekân ve zamandan bağımsız olarak gereksinim duydukları birçok kaynağa erişebilmektedirler (Renwick, 2005, s. 21). Gerek tam metin gerekse bibliyografik veri tabanlarının web üzerinden erişime açılması özellikle akademisyenler tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmış ve bu durum söz konusu kaynakların kullanımının artmasına neden olmuştur. Güncel bilgiye duydukları gereksinimin kaçınılmaz bir sonucu olarak, elektronik veri tabanları kısa sürede tıp akademisyenleri için en önemli ve en sık kullanılan bilgi kaynakları arasında yerlerini almıştır. Bu gelişmelerin sonucunda tıp akademisyenlerinin de içinde bulunduğu sağlık çalışanlarının elektronik kaynak,

özellikle elektronik dergi ve elektronik veri tabanı kullanımları üzerine çok sayıda çalışma yapılmıştır (Curtis, Weller ve Hurd, 1997; 1993; De Groote ve Dorsh, 2003; 2001; Morse ve Clintworth, 2000; Renwick, 2005; Tenopir, King ve Bush, 2002).

Söz konusu çalışmalardan elde edilen bulgular tıp kütüphanelerinde elektronik kaynaklara yönelik koleksiyon geliştirme ve hizmet planlama amacıyla kullanılmaktadır. Türkiye'de de benzer çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde yürütülen bu çalışma söz konusu boşluğu dolduracak çalışmalara bir başlangıç olarak görülebilir.

Yöntem

Çalışmada betimleme yöntemi kullanılmış, veriler tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen 142 öğretim üyesine dağıtılan ve 20 sorudan oluşan bir anket yoluyla elde edilmiştir (Tablo 1). Bazı sorular için deneklere birden fazla seçenek işaretleme olanağı sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretim üyelerinin unvanlarına göre dağılımı

Akademik unvan	N	n	%
Prof. Dr.	300	32	11
Doç. Dr.	113	20	18
Y. Doç. Dr.	33	4	12
Öğr. Gör. Dr.	81	13	16
Uzman	25	4	16
Araş. Gör.	539	69	13
Toplam	1091	142	13

Bulgular

Ankete katılan akademisyenlerin büyük çoğunluğu (%97) elektronik veri tabanlarını ve elektronik dergileri kişisel olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Elektronik veri tabanlarını ve elektronik dergileri kullanmadığını belirten yedi akademisyenin üçü tarama için zamanım yok seçeneğini, dördü ise elektronik veri tabanlarında ve/veya

* Bu çalışma yazarın yüksek lisans tezine dayanmaktadır (Doğan, 2007).

elektronik dergilerde tarama yapmayı bilmiyorum seçeneğini işaretlemiştir.

Tıp akademisyenlerinin elektronik veri tabanlarını ve elektronik dergileri kullanım amaçları sırasıyla araştırma (%93), eğitim (%85), son gelişmelerden haberdar olma (%76), yayın yapma (%72) ve ön araştırmadır (%61).

Tıp akademisyenlerinin bibliyografik veri tabanlarını kullanım sıklıkları incelendiğinde MEDLINE en sık kullanılan veri tabanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu sırasıyla EMBASE + MEDLINE ve Web of Science veri tabanları izlemekte, Türk Tıp Veri Tabanının ise az kullanıldığı görülmektedir (Tablo 2).

MEDLINE veri tabanlarının kullanılmasında tercih edilen arayüz de araştırılmıştır. Veriler katılımcıların en çok ScienceDirect/MEDLINE arayüzünü (%58) tercih ettiklerini göstermektedir. Bunu sırasıyla Proquest (%15), OVID (%10) ve First Search (%3) arayüzleri izlemektedir.

Araştırmada Index Medicus'u kullananların oranı %10, PubMed'inki ise %97 olarak saptanmıştır. Bulgular basılı ortamda veri tabanı kullanımının düşük olduğunu, elektronik ortamda serbest erişimin kullanım oranını artırdığını göstermektedir.

Tıp akademisyenlerinin tam metin veri tabanı kullanım sıklıkları incelendiğinde ise günlük ve haftalık kullanım oranları %25'in üzerine çıkan veri tabanları sırasıyla ScienceDirect (%61), Springer Link (%47), Blackwell Synergy (%37), Wiley Interscience (%32) ve Taylor and Francis Journals'dır (%27). Bunları %23 ile Ovid, %18 ile Oxford Journals Online izlemektedir (Tablo 3).

Tıp akademisyenleri bilimsel makalelere erişmek için sırasıyla elektronik dergileri kütüphaneden sağlamak (%92), basılı dergileri kütüphaneden sağlamak (%56), elektronik dergilere kişisel olarak abone olmak (%14) ve basılı dergilere kişisel olarak abone olmak (%7) yollarını tercih etmektedirler.

Tablo 2. Tıp akademisyenlerinin bibliyografik veri tabanı kullanım sıklıkları

Kullanım sıklığı	EMBASE+MEDLINE		MEDLINE		Web of Science		Türk Tıp Veri Tabanı	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Hergün	24	16,9	46	32,4	13	9,2	1	0,7
Haftalık	26	18,3	63	44,4	32	22,5	5	3,5
Aylık	16	11,3	14	9,9	19	13,4	16	11,3
Nadiren	9	6,3	8	5,6	13	9,2	32	22,5
Hiçbir zaman	6	4,2	1	0,7	4	2,8	17	12,0
Tanımiyorum	54	38,0	3	2,1	54	38,0	64	45,1

Tablo 3. Tıp akademisyenlerinin tam metin veri tabanı kullanım sıklıkları

Veri tabanları	Hergün		Haftalık		Aylık		Nadiren		Hiçbir zaman		Tanımiyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Academic Search Prem.	-	-	5	3,5	4	2,8	10	7,0	10	7,0	109	77
Article First	-	-	9	6,3	7	4,9	9	6,3	7	4,9	103	73
Blackwell-Synergy	11	7,7	41	28,9	15	11,0	12	8,5	3	2,1	53	37
Cochrane Library	-	-	5	3,5	8	5,6	12	8,5	9	6,3	101	71
Expanded Ac. ASAP	-	-	5	3,5	7	4,9	10	7,0	7	4,9	106	75
Health & Medical Com.	-	-	2	1,4	9	6,3	13	9,2	8	5,6	103	73
Health & Wellness R.C.	-	-	3	2,1	5	3,5	6	4,2	12	8,5	109	77
Health So. Nursing / A.E.	-	-	1	0,7	4	2,8	5	3,5	19	13,4	106	75
Oxford Journals Online	3	2,1	22	15,5	7	4,9	14	9,9	10	7,0	79	56
Ovid (LWW)	9	6,3	24	16,9	7	4,9	9	6,3	8	5,6	78	55
Psychology & Behav.S.C.	1	0,7	7	4,9	4	2,8	12	8,5	7	4,9	104	73
ScienceDirect	29	20,4	60	40,2	17	12,0	10	7,0	1	0,7	18	13
SpringerLink	15	10,6	52	36,6	16	12,0	10	7,0	2	1,4	40	28
Taylor & Francis Journals	6	4,2	33	23,2	8	5,6	7	4,9	6	4,2	75	53
Wiley Interscience J.	13	9,2	33	23,2	13	9,2	8	5,6	4	2,8	64	45

Tıp akademisyenleri hem elektronik hem basılı sürümü olan dergilerin elektronik sürümünü kullanmayı (%82) tercih etmektedirler. Dergilerin elektronik sürümünü tercih edenler erişim süresi ve istedikleri yerden erişimi bu seçimlerinin başlıca nedeni olarak gösterirken, dergilerin basılı sürümünü tercih edenler e-dergilerden çıktı almak için çok zaman harcadıklarını, basılı dergilerde resim ve şekillerin daha net ve kaliteli olduğunu belirtmişlerdir.

Tıp akademisyenlerinin %80'i elektronik veri tabanlarını ve elektronik dergileri kullanmayı kendi kendine, %45'i meslektaşlarından, %22'si ise kütüphane tarafından verilen eğitimden öğrendiğini belirtmiştir.

Ankete katılan tıp akademisyenleri elektronik veri tabanları ve elektronik dergiler hakkında sırasıyla çevrimiçi eğitimler (%40), gruplar için düzenlenmiş uygulamalı eğitim programları (%34), broşürler (%32), gereksinim anında verilecek eğitim programları (%27), bireysel olarak geliştirmiş uygulamalı eğitim programları (%22), seminerler (%19) yoluyla bilgilendirilmek istemektedirler.

Sonuç

Tıp akademisyenlerinin büyük bir bölümü elektronik dergileri ve elektronik veri tabanlarını doğrudan kullanmaktadır. Dergilerde elektronik sürüm tercih edilmektedir. Bibliyografik veri tabanlarından PubMed ve MEDLINE, tam metin veri tabanlarından ScienceDirect, SpringerLINK ve Blackwell-Synergy diğer veri tabanlarına göre daha sık kullanılmaktadır. Elektronik veri tabanları ve elektronik dergilerin bir kısmının hiç tanınmıyor olması duyuru ve tanıtım hizmetleri ile ilgili sorunlar olduğunu göstermektedir. Bu alanda bilgilendirilmeye ihtiyaç duymadığını belirtenlerin sayısının azlığı (%3) katılımcıların tanıtım ve eğitim programlarına ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Ancak, katılımcıların bilgilendirilmek için tercih ettikleri yolların (seminerler, uygulamalı eğitim programları, broşürler, vb. gibi) birbirinden farklı olması, kütüphanenin tanıtım ve eğitim faaliyetlerinde çeşitliliğe önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular Hacettepe Üniversitesi Tıp Kütüphanesinin koleksiyon ve hizmet geliştirme politikaları oluşturulurken göz önünde bulundurulmalıdır.

Kaynakça

- Curtis, K.L., Weller, A.C. ve Hurd, J.M. (1993). Information-seeking behavior of health sciences faculty: a survey of health sciences faculty use of indexes and databases. *Bulletin of Medical Libraries Association*, 81(4), 383-392. 10 Ocak 2005 tarihinde PubMed Central veri tabanından erişildi.
- Curtis, K.L., Weller, A.C. ve Hurd, J.M. (1997). Information-seeking behavior of health sciences faculty: the impact of new information technologies. *Bulletin of Medical Libraries Association*, 85(4), 402-410. 12 Ocak 2005 tarihinde PubMed Central veri tabanından erişildi.
- Doğan, S.C. (2007). *Tıp akademisyenlerinin elektronik veri tabanı ve elektronik dergi kullanımları: Hacettepe Üniversitesi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- De Groote, S.L. ve Dorsch, J.L. (2001). Online journals: impact on print journal usage. *Journal of Medical Libraries Association*, 89(4), 372-378. 8 Şubat 2005 tarihinde PubMed Central veri tabanından erişildi.
- De Groote, S.L. ve Dorsch, J.L. (2003). Measuring use patterns of online journals and databases. *Journal of Medical Libraries Association*, 91(2), 231-240. 10 Ocak 2005 tarihinde PubMed Central veri tabanından erişildi.
- Morse, D.H. ve Clintworth, W.A. (2000). Comparing patterns of print and electronic journal use in a academic health science library. *Issues in Science and Technology Librarianship*, 28. 12 Mart 2005 tarihinde <http://www.istl.org/00-fall/refereed.html> adresinden erişildi.
- Renwick, S. (2005). Knowledge and use of electronic information resources by medical sciences faculty at The University of the West Indies. *Journal of Medical Libraries Association*, 93(1), 21-31. 15 Mayıs 2005 tarihinde PubMed Central veri tabanından erişildi.
- Tenopir, C., King, D.W., Bush, A. (2002). Medical faculty's use of print and electronic journals: changes over time and in comparison with scientists. *Journal of Medical Library Association*, 92(2), 233-241. 9 Ağustos 2005 tarihinde PubMed Central veri tabanından erişildi.